

„Jó beruházás” vagy

az

„önhittség emlékműve”?

„Ez valami demonstráció” — vélhetjük Cseh Tamás Antoine-jának kifejezésével élve. Mármost ez a kéteblémás kék betűkkel megszólító antológia, mely ezt az egyszerű, de mára igencsak hatásos címet viseli: **Duna**. Rögtön tudjuk, miről van szó: egy (sokadik) „erőmű-ellenes” megnyilatkozásról, a **Duna Kör** kiadványáról. A nagy építkezés elleni tiltakozásról, az irodalom nyelvén. Ez egy valódi, tartalmas irodalmi demonstráció, közhangulatot, közérzetet kifejező. Nem lehet nem odafigyelni rá.

Mondjuk Vargha János előszavára, aki akadémikus léteére költői szavakat talál, s azt is világosan megfogalmazza, kiknek szól ez a könyv? Akik a gépezet belsejében ülve nem hallják az írástudók kiáltását a folyópartról...

S lehet tallózni, eszmélkedni, sírni és nevetni, a verseket és prózákat olvasva. Lehet elmerengeni, milyen is volt a régi Duna, tiszta vizével, virágokkal pompázó szigeteivel, vadevezőseivel, ahogy ezt Szántó Piroska élményszerűen felidézi. Vagy Karinthy Ferenc Kentaur nevű kajakjába szállva végighúzhatunk a folyón, „kanyarok mögé bújt szűz sellőket.” (szeplőtlen vizeket) keresve. S készíthetünk szeméttelárt Szeberényi Lehel dühös-ironikus „gyűjtése” nyomán.

S röhöghetünk is (magunkban, magunkon) Csurka Istvánnak a szagelhárítás elvi kérdéseivel foglalkozó állértekezésén... Vagy elborzadhatunk Kornis Mihály „dunalátomásán”.

És sorjáznak a versek!

Csoóri Sándoré, Határ Győzőé, **Eörsi Istváné**, Vas Istváné. S mindegyikben a fő képzeletmozdító a Duna, a folyó. Nagy Gáspár „parthomálya” épp oly megrendítő, mint Sziveri János fájdalmas „Dunamedencecsontja”. Az „ironikus borzadályt” szólaltatja meg Garaczi László Dunacsek és Sajó című mű/vj kabaréjelenete.

A Duna azonban nemcsak egy folyó, jelkép, történelem, Kelet-Európát összekötő kapocs. (Vagy elválasztó?) Hány nagyszerű terv született Kossuthtól Jásziig, Bibó Istvánig a „dunai népek konföderációjáról”, összefogásáról, szóértéséről? Ám széttekintve a (mai) Duna-tájon csak a beborult horizont nyomasztó élményével találkozhatunk. Végletes, egymásnak feszülő (nemzeti) indulatokkal, Trianontól, sőt, a kiegyezéstől eredeztethető sérelmekkel. Amik nem feloldásra, megtorlásra várnak? Hova lett, tűnt Ady nagyszerű „hallomása”: Dunának, Oltnak egy a hangja... Nincs összhang, s hangzavarba is beleszólnak... S csak a keserű felismerés döbben elő (mint Lezsák Sándor versében): „mindent lehet velünk, általunk, végülis”...

A köz-érület jajdulása mellett találunk józanabb gondolatmeneteket is. Karátson Gábor naplójegyzete joggal apellál a nyolcvanötös szovjet írókongresszus offenzívájára a folyók visszafordítása, a drasztikus természeti beavatkozás ellen. És megtörtént az elképzelhetetlen: leállították az építkezést. Kodolányi Gyula jegyzete szerint már csak konokság viszi előre a kivitelezés folyamatát: az ipari, mérnöki önhittség akar magának örök időre szóló emlékművet.

„Sokan legyintenek, miképpen akarják a laikusok a szakemberek véleményét megkérdőjelezni, megkontrázni?” S az ember Arisztotelész szerint „zoon politikon”, azaz „társadalomban élő állat.” Ha elfeledkezik természeti eredetéről, meghatározottságáról, elpusztítja önmagát. Ha istentelen kezekkel nyúl bele a Rendbe, a Működésbe. A Duna folyásába. S a vita még nincs lezárva, arról, mi is ez az erőmű. „Jó beruházás” vagy balekségünk emlékműve? Jó lenne tudni. A döntés a mi kezünkben van.